

Nápev *tropárov* 7. hlasu

rôznych vetiev novobyzantskej tradície

Obsah:

Moderný byzantský nápev
Grécky rospev bukovinský
Srbské pojanie
Novší bukovinský nápev
Tradičný rumunský nápev
Grécky rospev ruský

Nápev *tropárov* má vo všetkých vetvách byzantskej tradície rovnaký základ. Napriek tomu sa od seba výrazne líšia, nielen osobitnými melodickými charakteristikami jednotlivých formúl, ale tiež odlišným poradím jednotlivých formúl.

Pozn.: Melódie ruténskej tradície *bulharského rospevu* sú predmetom samostatného dokumentu.

Text tropára a t^heotokia 7. hlasu

Απολυτίκιον Ἦχος βαρύς

Κατέλυσας τῷ Σταυρῷ σου τὸν θάνατον, 12
ἠνέω-ξας τῷ Λη-στή τὸν Παράδεισον, 12
τῶν Μυροφόρων τὸν θρόνον μετέβαλες, 12
καὶ τοῖς σοῖς Αποστόλοις κη- -ούττειν επέταξας, 14
Ὁ-τι α-νέστης Χριστέ ο Θεός, 10
παρέχων τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος. 12

Разрѣшилъ єси крѣтѣмъ грѣшнѣмъ смѣртъ,
ѡбѣрзавъ єси разбѣоһниисѣ рѣи:
мѣроносѣцамъ плѣчь преложилъ єси,
нѣ лѣплѣмъ проповѣдантѣи повелѣавъ єси:
ѣакѡ вѣсѣрѣлъ єси хрѣтѣ ѡбѣ,
дѣрзавъ мѣрѣвнѣ вѣлѣю мѣтѣ.

Δόξα... Καὶ νῦν... Θεοτοκίον // Ἑλλάδα, ἡ πόλη, εὐφορόμηναι:

Ὡς τῆς ἡμῶν Αναστάσεως θησαύρισμα, 13
τούς ἐπὶ σοὶ πεποιθότας Πανύμηντε, 12
ἐκ λάκκου καὶ βυθοῦ πταισμάτων ἀνάγαγε, 13
σὺ γάρ τοὺς υπευθύνους τῆ ἀμαρτία, 12
ἔ- -σώσας τεκούσα τὴν σωτηρίαν, 11
ἢ πρό τόκου Παρθένος, 7
καὶ ἐν τόκῳ Παρθένος, 7
καὶ μετὰ τόκον
πάλιν οὔσα Παρθένος. 12

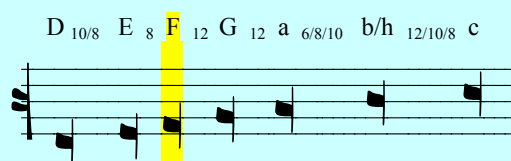
ѣакѡ нѣшѣгѡ вѣсѣрѣнѣа вѣкрѣвнѣиѣ,
нѣ τѣлѣ нѣдѣѣтѣиѣвѣа вѣепѣтѣа,
ѡ рѣбѣ нѣ глѣвннѣи ѣрегрѣшѣнѣи ѡзвѣдѣ:
тѣи ѡ повѣнннѣа грѣхѣ
ѣпѣлѣ єси, рѣждѣши ѣпѣнѣиѣ (нѣшѣ):
ѣажѣ прѣждѣ рѣѣтѣвѣлѣ дѣа,
нѣ вѣз рѣѣтѣвѣлѣ дѣа,
нѣ по рѣѣтѣвѣлѣ
пѣкнѣ прѣвѣвѣлѣши дѣа.

Novobyzantský nápev (15.-20. stor.)

Novobyzantské obdobie pokrýva približne 15.-18. storočie a v prípade tropárov bez veľkých zmien jeho tradícia plynule prechádza až do moderných čias. Všetky novobyzantské aj moderné melódie tropárov, či grécke alebo v južnoslovanských a rumunských adaptáciách, prezrádzajú zhodný pôvod a tvoria ich, až na odlišnosti v detailoch, rovnaké melodické formuly.

Moderný grécky nápev (18.-20. stor.)

Ladenie gr. tropárov 7. hlasu:

PL – P.Lampadarios, *Theos Kyrios*:

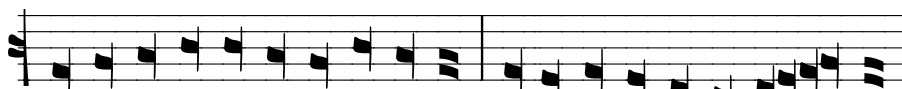
Θε-ός Κύ-ρι-ος, καί ε-πέ-φα-νεν η-μίν,

ευ-λο-γη-μέ-νος ο ερ-χό-με-νος εν ο-νό-μα-τι Κυ-ρί-ου.

XR0 – Chourmousios, *Theos Kyrios* (1832):

Θε-ός Κύ-ρι-ος, καί ε-πέ-φα-νεν η-μίν,

ευ-λο-γη-μέ-νος ο ερ-χό-με-νος εν ο-νό-μα-τι Κυ-ρί-ου.

Κατ-έ-λυ-σας τώ Σταυ-ρώ σου τόν θά-να-τον,

η-νέ-ω-ξας τώ Λη-στή τόν Πα-ρά-δει-σον,

τών Μυ-ρο-φό-ρων τόν θρή-νον μετ-έ-βα-λες,

καί τοίς σοίς Α-πο-στό-λοις κη-ρύτ-τειν επ-έ-τα-ξας,

ό-τι αν-έ-σ-της Χρι-στέ ο Θε-ός, παρ-έ-χων τώ κόσ-μω τό μέ-γα έ- - -λε- -ος.

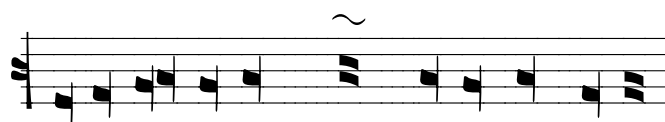

Moderný bulharský nápev (19.-20. stor.)

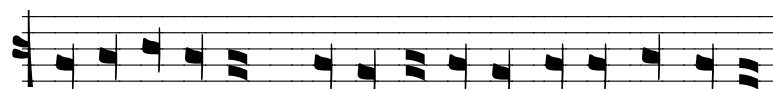
Тод – М. Todorov // **Ам** – Амвросиј:

Раз-рѣ-ши́лз ђ-сѣ кѣ-тѡмз тво-імъ смѣртъ, ѿ-вѣрзлз ђ-сѣ раз-во́й-ни-кѡ рѣй:

мѣ-ро- но-сн-цамз пла́чь пре-ло-жѣлз ђ-сѣ,

и ѡ-пѣ-лшмз про-по-вѣ-да-ти по-ве-лѣлз ђ-сѣ:

ѡ-кѡ во-с-кѣлз ђ-сѣ хѣ-тѣ бѣже, да-рѣ-лѣи мѣ-ро-ви ве-лѣ-ю мѣть.

Bukovinský grécky rospev (18. stor.)

Podľa rukopisu z monastiera Dragomirna (ms. J951).

ΒΟ ΓΟ-ΣΠΟ Η̇ ΙΑ-ΒΗ-ΣΑ Η̇Α, ΒΛ-ΓΟ-ΣΑΟ-ΒΕ ΓΡΑ-ΔΥ̇ ΒΟ Η̇-ΜΑ ΓΟ-ΠΟ-ΗΕ.

ΙΔΖ-ΦΥ-ΣΗ̇ Ε-ΣΗ ΚΡΕ-ΣΤΟ ΒΟ-Η̇ ΣΜΕΩ̇, Η̇ Ψ-ΒΕΩ̇ Ε-ΣΗ ΦΑ̇-ΒΟ-ΗΗ-ΚΥ̇ ΦΑ̇

ΜΥ-ΦΟ-ΗΟ-ΣΗ-ΥΑ ΠΑ̇ ΠΡΕ-ΛΟ-ΦΗ̇ Ε- - - ΣΗ, Η̇ Λ-ΠΟ-ΣΤΟ-ΛΟ ΠΡΟ-ΠΟ-ΒΕ-ΔΑ-ΤΗ ΠΟ-ΒΕ-ΛΕ̇ Ε-ΣΗ,

ΙΑ-ΚΩ ΒΟ-ΚΡΕΣ̇ Ε-ΣΗ ΧΡ-ΤΕ ΒΟ- - - ΦΕ, ΠΟ-ΔΑ-Λ̇ ΜΙ-ΦΟ-ΒΗ ΒΕ- - ΛΙ-ΙΟ ΜΗ- - - ΛΟ.

Srbské pojanie

Mokr8 = Mokranjac, *Osmoglasnik*:

Б^о ГО-СПО^у њ^а ВН-СА^а Н^а, Б^а-ГО-СПО-В^е Г^о-Д^ы ВО њ^а-МА^а ГО-ПО- - - Н^е.

Д^а-З^а-Ш^а њ^а ѐ-СН К^ре-С^то ВО-Н^а С^ме^р, Ш^а-В^е-З^а ѐ-СН З^а-Б^о-Н^а К^р З^а

М^у-Р^о-Н^о-С^н-Ц^а П^а З^а П^ре-Л^о-ѡ^и ѐ-СН,

њ^а ПО-СПО-Л^о П^ро-П^о-В^ѣ- - - Д^а-Т^и ПО-В^ѣ-Л^ѣ ѐ- - - - С^н,

њ^а-К^ш ВО-К^ре-С^ѣ ѐ-СН Х^р-Т^е БО-ѡ^е, Д^а-З^а-Л^ѣ М^и-Р^о-В^н В^е-Л^и-Ю М^н-Л^о.

Tradičný rumunský a novší bukovinský nápev

Rumunský nápev tropárov až na osobitosti ornamentácie nijak netají svoju blízku príbuznosť s gréckymi melódiami. Bukovinské varianty sú blízke rumunskej tradícii.

Theos Kyrios 7. hlasu

Cherebetiu:

Dumne-zeu e Dom-nul și s'a a-ră-tat no-uă.

bi- - - -ne e-ste cu- - - -vân-tat ce-la ce vi-ne în-tru nu- - -me-le Dom-nu- -lui.

Tropár 7. hlasu

- Cher** – Cherebețiu
- Cun** – Cunțanu
- Urs** – Ursuleac
- Vor** – Vorobkevič

Stri-cat-ai cu cru-cea Ta moar-tea, de-schis-ai tâl-ha- - - - ru- lui ra- -iul;

Stri- cat- - - ai cu cru-cea Ta moar-tea, de-schis- -ai tâl-ha- -ru-lui ra- - - - iul;

Stri-cat-ai cu cru- cea Ta moar-tea, de-schis-ai tâl- ha-riu-lui ra- -iul;

Раз-рѣ-ші́а ѿ-и́и крѣ-посѣ тво-и́мѣ смѣртѣ, ѿ-вѣ-рзла ѿ-и́и раз-бо́и-ни-кѣ рѣи:

plân- - - ge-rea purtătoarelor de mir o ai schim-bat

plân-ge-rea mi-ro-no-si- țe- lor o ai schim-bat

plân-ge-rea mi-ro-no-si- țe- lor o ai schim-bat

мѣ-ро-но́-и-ца мѣ-плѣчѣ пре-ло-жѣнѣ ѿ-и́и,

și A-po-sto-li-lor tăi a ve-sti le-ai po- - run-cit

și A-po-sto-li-lor a pro-po-vă-du-i le-ai po- - run- -cit

și A-po-sto-lilor a propovădu- -i le-ai po-run-cit

ἡ ἀποστολή προπορεύει τῆς εὐαγγελίας σου:

că ai în-vi-at, Cri-stoa-se Du-mne-ze-u-le, dă-ru-ind lu-mii ma-re în-du- -ra- - - re.

că ai în-vi-at, Hri-stoa-se Du-mne-ze- - - u-le, dă-ru-ind lu-mii ma-re mi-lă.

că ai în-vi-at, Hri-stoa-se Du-mne-ze- u-le, dă-ru-ind lu-mii ma-re în-du- -ra- -re.

ἡ ἀποστολή σου προπορεύει τῆς εὐαγγελίας σου.

Ruský grécky rospev (17.-18. stor.)

GRr – Theos Kyrios (podľa SI) *gréckeho rospevu*

Г҃ъ го-сподѣ́ и ѿ-вѣ-са́ намъ́, бл҃-го-сло-вѣнъ́ г҃а-дѣи́ во ѿ-ма го-спо-дне.

GRr – Tropár (podľa SI) *gréckeho rospevu* // **GRrs** – *skráteneho gréckeho rospevu*:

Разрѣши́лъ єси́ крѣ́томъ тво-и́мъ смертѣ́, ѿ-вѣрзъ́ єси́ раз-бо́и-ни-кѣ ра́и:

мѹ-ро-но́ицамъ́ пла́чѣ пре-ло-жѣ́лъ єси́, и ѿ-пѣ-лшмъ́ про-по-вѣ-дати по-вѣ-лѣ́въ є-си́:

ѿ-кѡ вои-кѣ́лъ єси́ хрѣ́тѣ бже́, дѣ-рѣ-лѣ́ ми-ро-ви ве-лѣ́ю млѣ́ть.

ѿкѡ вои-кѣ́лъ єси́ хрѣ́тѣ бже́, дѣ-рѣ-лѣ́ ми-ро-ви ве-лѣ́ю млѣ́ть.

Analýza melodických formúl

Hlavným kritériom pri kategorizácii je finála¹, podľa ktorej formuly označujeme.
Formula G0 je typická kadenciou *baG*. Deklamačný tón je *G* alebo *a*.

Formula G0

Musical score for Formula G0, showing vocal lines for Cher, Cun, and Mokr8. The score is divided into four vertical sections: a green section (measures 1-4), a grey section (measures 5-6), a cyan section (measures 7-8), and a yellow section (measures 9-12). The notes are marked with slurs and stems.

Formula G1 je typická deklamačným tónom *b* a kadenciou *baG*.

Formula G1

Musical score for Formula G1, showing vocal lines for Urs, Vor, Mokr8, and XR0. The score is divided into two vertical sections: a grey section (measures 1-4) and a green section (measures 5-8). The notes are marked with slurs and stems.

¹ Stupnica melódie tropárov podľa chrysanthovskej konvencie.

Formula G2 má deklamáciu na G, pokles *baG* a terciový skok *aF* v kadencii.

Formula G2

The image displays five staves of musical notation for Formula G2. The first four staves are labeled XR, Tod; PL; Amv; and J951. The fifth staff is labeled GRrs. A cyan vertical bar highlights a section of the first four staves, and a yellow vertical bar highlights a section of the last two staves. A tilde symbol (~) is placed above the first staff.

Všetky spomenuté formuly s finálou G sú priebežné a ide pravdepodobne o varianty pôvodne jediného pravzoru.

Ďalšie dve formuly s finálou G sú charakteristické antikadenciou *EFG*. Formula G3 má deklamačný tón *G* (prípadne *F* v GR):

Formula G3

The image displays four staves of musical notation for Formula G3. The first two staves are labeled XR and Tod. The last two staves are labeled GR. A cyan vertical bar highlights a section of the first two staves, and a yellow vertical bar highlights a section of the last two staves. A tilde symbol (~) is placed above the second staff.

Formula G4 má deklamáciu akcentovanú do takej miery, že pôvodný deklamačný tón *F* nie je na prvý pohľad identifikovateľný. Antikadencii predchádza zostup k tónu D.

Formula G4

Musical score for Formula G4. It consists of four staves labeled Amv, Vor, and Urs. A tilde symbol (~) is positioned above the first staff. A grey vertical bar highlights a section of the music, and a yellow vertical bar highlights another section.

Formula F0 sa nachádza iba v štyroch z našich prameňov. Je charakteristická nástupným motívom **EFGa** a kadenciou **baGF**. F0 nikdy nestojí na konci tropárov.

Formula F0

Musical score for Formula F0. It consists of five staves labeled PL, Mokr8, Cher, and Cun. A green vertical bar highlights a section of the music, a grey vertical bar highlights another section, and a yellow vertical bar highlights a third section.

Formula F1 má deklamáciu na tóne G. V kadencii vidíme postupnosť **FGaGF**, čiastočne o terciu posunutú **FGFEF** alebo zjednodušenú (G)**aaGF**.

Formula F1

Formula F2 je z melodického hľadiska variant F1 s tercióvými posunmi v kadencii. Zásadnejší rozdiel oproti F1 vidno len v gréckom texte – kadencia má o dve slabiky menej.

Formula F2

Formula F3 úplne chýba v gréckom tropári (je len v staršom *Theos Kyrios*), patrí však spolu s variantom F4 k základnej výbave ruských, bulharských, srbských a rumunských nápevov. Formula je charakteristická zostupom k tónu C a antikadenciou stúpajúcou späť k F.

Formula F3

Musical score for Formula F3, featuring ten staves with various labels and highlighted sections. The labels are: PL, XR,Mokr8, Cun, Mokr8, Cher, GR, J951, Urs, Vor, Amv, and Tod, Amv. The score is divided into four vertical sections: a cyan section (measures 1-10), a grey section (measures 11-15), a green section (measure 16), and a yellow section (measures 17-20). A tilde symbol (~) is placed above the first staff in the cyan section and below the fourth staff in the cyan section. A handwritten number '36' is written in the Cher staff in the cyan section. The notation consists of rhythmic patterns of eighth and sixteenth notes on a five-line staff.

Formula F4 je srbskou a rumunskou alternatívou F3, kde sa antikadencia nahradila klesaním *aGF*. Pred vlastnou kadenciou tak vznikol kvintový skok *Da*.

Formula F4

Mokr8
Cher
Cun
Urs

Formula D sa nachádza iba v dnešných gréckych melódiách a u Todorova. Jej nástup je podobný ako v G2 a F1. Kadencia je podobná ako v F1 a F2, takže ide zrejme len o modifikáciu týchto formúl.

Formula D

XR, Man
Tod

Analýza kompozičnej štruktúry nápevov

Jednotlivé skúmané nápevy sa výrazne odlišujú priradením konkrétnych typov formúl jednotlivým kólom. Medzi nám dostupnými nápevmi možno vidieť niekoľko kompozičných modelov, ktoré môžeme charakterizovať poradím finálnych tónov jednotlivých formúl.²

	XR	Tod	Urs	Vor	Mok8	GRr	Cher	Cun	GRrs	J951	Amv	Man
1. Κατέλυσας τῷ Σταυρῷ... Ραζρδωήλαζ ρέη κρτγδμζ...	F1	F2	G4	G4	G0	G3	F0	F0	F3	F1	F1	F1
2. ηνέωξας τῷ Ληστή... ῶβέρζλαζ ρέη ραζβόήηηηκζ ρήη:	D	D	F1	F1	F0	F3	G0	F3	G2	G2	G2	D
// 3. τῶν Μυροφόρων... μῦροπόνηαμζ πλάτῃ πρελοζήλαζ ρέη,	G2	G2	G1	G1	G0	G3	G0	F0	F3	F3	F3	F1
4. καί τοῖς σοῖς Ἀποστόλοις... ή ἀήλωμζ προποβέδατη ποβελεζλαζ ρέη:	F1	F1	F3	F3	F3	F3	F3	G0	G2	G2	G4	D
// 5. ὅτι ανέστης... ήκκω βοικρλαζ ρέη χρτγέ βέκε,	G3	G3	G4	G4	G1	G3	F0	F0	F3	F3	F1	F2
6. παρέχων τῷ κόσμῳ... δάρδλη μίροβη βέηηη μῦηγ.	F2	F3	F4	F2	F4	F3	F4	F4	F3	F3	F3	F2

Text tropára pozostáva zo šiestich kól v troch jednoduchých paralelizmoch. To znamená, že druhá, štvrtá a posledná formula by mali uzatvárať logický celok. Jednotlivé nápevy sa líšia v priradení priebežnej a koncovej funkcie jednotlivým formuliam. Podľa toho rozlišujeme nasledovné kompozičné typy nápevov:

I. **Grécky** (XR, Tod) so štruktúrou FD // GF // GF. Riadky uzatvára tón F, výnimkou je iba prvý riadok, kde je finála F uprostred a na konci ju „prebije“ tón D.

II. **Grécky pravidelný** (Urs, Vor, Mok8, GRr) doložený v srbských a bukovinských prameňoch „zarovnáva“ nepravidelnosti **gréckeho** modelu v prvom riadku a jeho štruktúra je GF// GF// GF. Nápev nie je presne iteratívny, lebo varianty formúl sa menia.

III. **Inverzný** (GRrs, J951, Amv,Man) s opačnou štruktúrou ako má **grécky pravidelný** nápev. Riadky uzatvára tón G a v strede je F. Táto zmena poradia však nepredstavuje zmenu vo vnímaní funkcie popevkov, keďže tón F ostal generálnou finálou. Preto nápev v danej podobe nie je v súlade so štruktúrou textu a potreboval by opravu.

Zvláštnym prípadom je Manuelov nápev, kde sú miesto formúl typu G formuly D. Nápev vychádza z **gréckeho** modelu, je však iteratívny.

IV. **Inverzný nepravidelný** (Cher, Cun). Nápevy v Cher a Cun sú menej presnými variantami **inverzného** nápevu.

² Rôzne varianty formúl s rovnakou finálou v tejto analýze považujeme za ekvivalentné.

Pôvod melódie

Nápev tropárov je zostavený zo štandardných irmologických formúl 7. hlasu v novobyzantskej redakcii. Ide teda nepochybne o novšie melódie, ktorých vek nesiahá ďalej do minulosti než do 16. alebo druhej polovice 15. storočia.

Vzťah novších irmologických nápevov k starším je nejasný. V strednobyzantských nápevoch tropárov bol štandardným finálnym tónom F alebo G, pričom od finály pravdepodobne záviselo, či je tón H znížený alebo nie. V novobyzantských melódiách už niet stopy po pohyblivých tónoch. Je tu iba znížený tón *b* a globálna finála F. To však neznamená, že finála G sa stratila – je možné, že aspoň niektoré formuly sú v dnešnej melodike transponované o tón nižšie a finála F je v skutočnosti pôvodnou G. Z tohto hľadiska je zaujímavé porovnanie s ruténskym³ tropárovým nápevom 7. hlasu (BR). Nemožno si nevšimnúť podobnosť kadencií gréckej formuly F0 a ruténskej párnej formuly B:

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled 'Mokr8// formula F0' and the bottom staff is labeled 'RI // formula B'. Both staves show a sequence of notes. A yellow vertical highlight covers the final part of both staves, showing a clear similarity in the cadence of the two formulas. A tilde symbol (~) is placed at the end of the bottom staff.

S trochou optimizmu a tolerancie k terciám môžeme vidieť vzťah medzi formulou G3 a ruténskou nepárnou A:

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled 'Vor// formula G0' and the bottom staff is labeled 'RI// formula A'. Both staves show a sequence of notes. A grey vertical highlight covers the first part of both staves, and a yellow vertical highlight covers the final part. This highlights the structural similarities between the two formulas.

Ak uvedené porovnania nie sú náhodné, môžeme novobyzantský nápev tropárov (zvlášť varianty bez formuly D) považovať za odvodený z psalmodického modelu. Tzv. enharmonická stupnica dnešného chrysanthovského 7. hlasu je potom v rozsahu *F-b* transpozíciou pôvodnej stupnice o tón nižšie, takže trvale znížený tón *b* je pôvodným tónom *c*. Malý poltón medzi tónmi *a*, *b* je potom pravdepodobne rovnako ako v treťom hlase dôsledkom potreby čistej kvinty *D-a*.

³ V ruténskom nápeve je na strednej línii tón *c*, teda finálou je G!